

ІДЕНТИФІКАЦІЯ СУТНОСТІ Й РОЛІ ПОНЯТЬ «ЕФЕКТИВНІСТЬ» І «РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ» У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Важливим критерієм, що визначає цільову спрямованість та доцільність менеджменту підприємства, є його здатність забезпечувати досягнення поставлених цілей з оптимальними витратами. Основними показниками, що характеризують таку здатність є результативність та ефективність управління, що обумовлює необхідність ідентифікації сутності та розмежування визначених понять.

Розмежування понять «результативність» та «ефективність» затверджено на нормативному рівні, зокрема, в ДСТУ ISO 9000:2007, де результативність (effectiveness) визначається як ступінь реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих результатів, а ефективність (efficiency) – це співвідношення (зв'язок) між досягнутим результатом і використаними ресурсами.

Діяльність підприємства має бути як результативною, так і ефективною, адже забезпечення його успішності у довгостроковому періоді, виживання та досягнення цілей передбачає необхідність додержання обох критеріїв. За словами відомого вченого Пітера Друкера, результативність є наслідком того, що «робляться потрібні, правильні речі (doing the right things), а ефективність – наслідок того, що правильно створюються ці самі речі. І перше, і друге однаково важливо».

Сутність ефективності трактується як характеристика досягнутого результату, тобто традиційне співставлення результату до витрат. В англійській мові існують два терміни – efficiency и effectiveness, словникові еквіваленти яких однакові – «ефективність». Однак між цими термінами існує змістовна відмінність: efficiency зазвичай відноситься до використання засобів (ресурсів), в той час як effectiveness (результативність) має відношення до організаційних цілей, поведінки та розвитку. У першому випадку поняття ефективність характеризує ступінь раціональності використання фінансових, організаційних, матеріальних, часових і людських ресурсів. Ефективна організація сфокусована на досягненні ефектів за рахунок структурної та ресурсної оптимізації та контролю внутрішньо-організаційних витрат. У другому випадку термін «ефект» використовується в контексті співвідношення «причина-результат».

Рябова О. виділяє спільну мету оцінювання показників результативності та ефективності: здійснення управління діяльністю підприємства на основі отриманих результатів для підвищення ймовірності досягнення ним стабільного успіху. І результативність, і ефективність можуть використовуватися при оцінюванні продукції, послуг, процесів, результатів господарювання, системи менеджменту, що визначає багатоаспектність досліджуваних понять. Обидва показники є якісними та можуть використовуватися на різних рівнях: підприємство загалом, структурний підрозділ, вид діяльності, бізнес-процес, робоче місце, що свідчить про їх багаторівневість. Водночас, результативність оцінює результат з точки зору співставлення його із запланованим, а ефективність – із витраченими ресурсами. Відповідно, показник результативності спрямований на збільшення, покращення результату, а показник ефективності – на оптимізацію витрат.

Процес управління результативною в цілях реалізації стратегії господарської діяльності підприємства необхідно здійснювати в напрямі виявлення, оцінки та обліку впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Основним критерієм результативності господарської діяльності у конкурентному середовищі є співвідношення сукупності показників, що характеризують ефективність функціонування підприємства як системи чи її складових, у тому числі функціональних підсистем. Результативність, як агрегуючий показник, включає в себе три складові: ефективність, економічність та адаптивність (гнучкість) і дозволяє здійснити комплексну оцінку.

Отже, результативність діяльності підприємства являє собою узагальнюючу характеристику одержаних (відповідно до свідомо й заздалегідь визначених цілей та встановлених завдань) різного роду позитивних ефектів, пов'язаних із продуктивним використанням економічних ресурсів на основі повної реалізації наявних можливостей та потенціалу розвитку певного підприємства. До складу основних критеріїв результативності належать прибутковість, економічність, продуктивність, якість продукції, інноваційність, якість трудового життя; ринкова позиція; екологічність.

В цілому результативність підприємства трактується як його здатність досягти встановлених цілей та спрямована на те, щоб усі організаційні рішення і дії відповідали критеріям, визначеним зовнішнім середовищем. Питання підвищення ефективності та результативності діяльності підприємства є однією з визначальних проблем в умовах формування ринкових відносин, коли результати роботи одних суб'єктів ринку залежать від чіткості й злагодженості роботи інших суб'єктів, успішне вирішення якого надає ряд можливостей для подальшого розвитку підприємства, економіки країни та підвищення рівня життя населення.